

1978–1995. – 3. Budapesti Egyet. K.tár. Cod. Ab 90. Hist. Resid. Eperiesiens. 1673–1766. – 4. MOL. Htt., Acta San., C 37; Lad. A.: Fasc. 26.: No 15. – 5. ua. fol. 186. – 6. MOL. C 37; Lad. D.: Fasc. 4., 1759. – 7. MOL. C 37; Lad. A.; Fasc. 26., 1763. – 8. MOL. C 37; Lad. A.; Fasc. 26., fol. 125. – 9. MOL. C 37; Lad. A.: Fasc. 26. Lad. D.; Fasc. 2., Lad. D.: Fasc. 4., Lad. D.; Fasc. 8.) – 10. MOL. C 37; Lad. D: Fasc. 5. – 11. MOL. C 37; Lad. D: Fasc. 8. és ua. 9. – 12. MOL. M. Kanc. Acta Gen., A 39;

1777:4670 és Htt. Dep. Litt-pol. C 67; 1773: fasc. 124., No 130. – 13. *Grabarits István-Grabaritsné Iházs Zsuzsanna*: Az osztrák jezsuita rendtartomány patikái és patikusai. 1716–1773. Orvostört. Közl. 107–108 (1984), 137–160 o., Lukács L. passim és Budapesti Egyet. Kt. cod. Ab. 90 passim.

E. Sági: *The late pharmacy of the Order of Jesuits at Eperjes (Prešov, Slovakia)*

Budapest, Lónyay u. 14. – 1093

Gyógyszerészet 42. 339–340. 1998.

Az egykori trencsényi jezsuita patika

Sági Erzsébet dr.

A rendházban az első rendi patikus 1668. évben jelenik meg. Az 1669. évi jelentés számol be a gyógyszerertár elkészültéről. Az közforgalmú kellett legyen, a fizikus ismételtén vizitálta. A rend feloszlása után az árverés induló összege 2500 forint volt. 4115 forintért nyerte el az utolsó jezsuita gyógyszerész. A patika 61 könyvének több mint a fele gyógyszerészeti, illetve gyógyászati könyv volt. A rendház noviciátus volt, fennmaradt az ott novicius idejüket töltött gyógyszerészek neve, melyet ismerttettem.

Trencsén Szlovákiában van. Szabad királyi város, Trencsén vármegye székhelye volt.

A jezsuita atyák 1647-ben költöztek Trencsénbe. 1649-ben megnyílik a gimnázium, 1655-ben a noviciátus. 1663-tól 1666-ig a török elől Bécsbe menekültek, 1683-ban ismét két évre, majd Thököly Imre, később II. Rákóczi Ferenc seregei akadályozták a tevékenységet. 1708-ban a rendház leégett. 1712-ben újra megnyílt a noviciátus és aztán folyamatosan működött. Az 1656. majd az 1679–1680–1681. évi pestis járvány gátolta az oktató-nevelő munkát [1].

A rendi névjegyzékben az első jezsuita patikus *Philippus Raab* 1668-ban jelenik meg [2].

Az éves jelentés 1669-ben beszámol az építkezésről és annak részeként írja: „A patika, melyet létesítettünk, alkalmas a használatra.” [3].

A háztörténet ugyanazon évben így rögzíti: „Ez évben alapítottatt a házhoz tartozó patika...” [4]. 1675-ben ezt írja: „Ez évben a patikát komolyan megalapoztuk” [5]. 1676-ban beszámol arról, hogy „A patika, melyet korábban a kollégiumban elkezdtünk, ez évben nagyobb növekedésnek indult” [6].

Azokban az években, amikor nem volt patikus fráter a rendházban, a gyógyszerertár működése a helyben levő gyógyszerész noviciusokkal, vagy alkalmazott világi gyógyszerészekkel megoldható volt.

A trencsényi jezsuita patika közforgalmú kellett legyen, mert 1736-ban még nem volt polgári gyógyszerertár a városban. 1746. évről a város két patika ottlétét jelenti [7, 8]. Patika vizsgálat rendszeresen történt. Jelentés van róla az 1761., –62., –63., –68., –69., –71. évekről [9, 10, 11, 12].

A trencsényi jezsuita patika működési idejét 1668. vagy

1669. évtől lehet számítani. A gyógyszerertár közforgalmú volt és 1773-ig, a rend feloszlásáig működött.

Az ott szolgáló rendi gyógyszerészek az alábbiak voltak:

- 1668–1671 *Philippus Raab*,
- 1672–1673 *Matthias Perl*,
- 1674–1676 – (1675–1676 *Joannes Rauplik* novicius),
- 1677–1678 *Joannes Rauplik*,
- 1679 – (*Andreas Heder* 2. éves novicius),
- 1680 *Jacobus Sebaldt*,
- 1681–1682 *Andreas Heder*,
- 1683–1685 *Joannes Taborski*,
- 1686 *Joannes Talck*,
- 1687 – (*Joannes Martinachich* 2. éves nov.),
- 1688–1689 *Joannes Holosinski* (+1688. segítőként *Christophorus Leo* 1. éves novicius, 1689. *Georg. Palck* beo. gysz.),
- 1690–1693 *Andreas Heder*,
- 1694–1697 *Ferdinand Tindelli*,
- 1698–1734 *Joannes Gludovach*,
- 1735–1736 *Antonius Otto*,
- 1737–1744 *Michael Guett*,
- 1745 *Leopoldus Hartung*,
- 1746 *Joannes Bapt. Hradeck*,
- 1747–1753 *Antonius Daniel*,
- 1754–1766 *Martinus Wisgrill*,
- 1767 *Jacobus Vogelwöger*,
- 1768–1769 *Martinus Wisgrill*,
- 1770 *Franciscus Topolanszky*,
- 1771 *Carolus Pader*,
- 1772 *Matthaeus Rauzi*,
- 1773 *Petrus Skorscheban* [13].

A jezsuita patikáról 1736-ban azt jelentik a helytartó-

tanácsnak, hogy nem veti alá magát a vizsgáztatásnak, sem a vizitációnak. Válasz: minthogy a város vezetőségétől függ a patika jog, tartoznak neki azzal, hogy a polgári törvényhatóságnak alávetik magukat [14]. Ez követően ilyen panasz nem volt.

A rend feloszlatásakor 1773-ban a felvett leltár szerint a gyógyszerek, eszközök, egyéb anyagok értéke a kintlevőséggel együtt 4899,44 forint volt. A patika 61 könyvének több mint a fele gyógyszerész, illetve gyógyászati tankönyv, illetve kézikönyv volt [15]. A leltárba vett könyveket és természeti ritkaságokat el kellett küldeni az egyetemnek [16].

A felszámoló bizottság a patika provizorát minősítette: *Petrus Skorscheban* 34 éves, 6 éve van a rendben, vezesse a patikát annak eladásáig [17]. Tekintettel arra, hogy a vezető írásban többször is bejelentette a vételi szándékát, minden bizonnyal szorgoskodott a kintlevőség behajtásában [18].

Az árverés induló összege 2500 forint volt, a gyógyszer-tár 4115 forintért lett *Skorschebané* [19]. Ő magyar volt. Budán született 1739-ben, 1764-ben Sopronban *Ehrligernél* volt gyakornok és kapott tirocínális bizonyítványt. 1775-ben szerzett diplomát a nagyszombati egyetemen [20].

A Trencsénben képzett gyógyszerész noviciusok az alábbiak voltak:

- 1675–1676 *Joannes Rauplik* és *Joannes Talck* 1–2. éves,
 1678–1679 *Andreas Heder* 1–2. éves,
 1682 *Joannes Taborski* 1. éves,
 1686 *Joannes B. Punzari* 2. éves,
 1687 *Joannes Martinachich* 2. éves,
 1688 *Christophorus Leo* 1. éves,
 1694–1695 *Franciscus Pärtl* (*Bartel*) 1–2. éves,
 1696–1697 *Joannes Gludovach* 1–2. éves,
 1700–1701 *Nicolaus Raiecki* 1–2. éves,
 1713 *Joannes Escherich* 1. éves,
 1714 *Joannes Pangali* 2. éves és *Stephanus Kossogovicz* 1. éves,
 1715–1716 *Joannes Mango* 1–2. éves,
 1718–1719 *Michael Guett* 1–2. éves,
 1720–1721 *Mathias Freydich* 1–2. éves,
 1723–1724 *Franciscus Haas* 1–2. éves,
 1726–1727 *Hieronymus Pezelt* 1–2. éves,
 1727 *Sebastianus Grandner* 1. éves,
 1731–1732 *Joannes Hornung* 1–2. éves,
 1733–1734 *Thomas Makovicza* 1–2. éves,
 1735–1736 *Antonius Otto* 1–2. éves,
 1737 *Franciscus Kratochvilla* 1. éves,
 1738 *Michael Sager* 2. éves,

- 1741–1742 *Thaddaeus Dilling* 1–2. éves,
 1743–1744 *Alexius (Alexander) Perghoffer* 1–2. éves,
 1744–1745 *Joannes Maschner* és *Martinus Wisgrill* 1–2. éves,
 1745–1746 *Joannes Köhler* 1–2. éves,
 1746 *Antonius Daniel* 2. éves,
 1747–1748 *Antonius Koch* 1–2. éves,
 1749–1750 *Carolus Smichei* 1–2. éves,
 1750 *Andreas Richardt* 1. éves,
 1751–1752 *Joannes Pleydl* 1–2. éves,
 1753 *Carolus Janota* 1. éves,
 1753–1754 *Ferdinandus Ibandt* 1–2. éves,
 1754–1755 *Jacobus Neussel* 1–2. éves,
 1757–1758 *Joannes Tumler* 1–2. éves,
 1759–1760 *Josephus Winckler* 1–2. éves,
 1761–1762 *Joannes Kirdályi* 1–2. éves,
 1762–1763 *Joannes May* 1–2. éves,
 1766–1767 *Franciscus Tandler* 1–2. éves,
 1767–1768 *Carolus Bader (Pader)* 1–2. éves,
 1769 *Joannes Köpf* 1. éves,
 1770 *Joannes Nep. Friesl* 1. éves [21].

IRODALOM

1. *Gyenis András S. I.*: Régi magyar jezsuita rendházak. Budapest, 1941. 52–53. o. és *Petruch Antal S. I.*: A trencsényi jezsuita noviciátus anyakönyve. Budapest, 1942. – 2. *Lukács, Ladislaus S. I.*: Catalogus personarum et officiorum Prov. Austriae S. I. Roma, Inst. Hist. S. I. 1978–1995. – 3. MTA film. B 6993. Litt. Ann. Vienn. 138. o. – 4. Bp. Egyet. K.tár. Cod. Ab 114. Hist. dom. Trenchiniensis 1645–1685. fol. 80. r. – 5. ua. fol. 100 r. – 6. ua. fol. 107 v. – 7. MOL. Htt. Acta San. C 37: Lad. D: Fasc. 1.: No 13. – 8. *Linzbauer X. F.*: Codex San-med. Tom. II. 336., 222 o. – 9. MOL., C 37; Lad. A; Fasc. 31. – 10. MOL., C 37; Lad. D; Fasc. 6. – 11. MOL., C 37; Lad. A; Fasc. 30.; No. 1. – 12. MOL., C 37; Lad. D; Fasc. 10. – 13. *Lukács L.*: passim. *Grabarits István-Grabaritsné Iház-Zsuzsanna*: Az osztrák jezsuita rendtartomány patikái és patikusái. 107–108 (1984). 137–160. o. és Budapesti Egyet. K.tár. Cod. Ab. 114 és 115 Historia Domus Coll. et Dom. Prob. Trenchiniensis. – 14. MOL., C 37; Lad. D: Fasc. 1. – 15. MOL., Htt., Dep. Litt-pol., C 67; 1773: Fasc. 124. – 16. MOL., C 67; 1775: Fasc. 22. – 17. = 15 No 150. – 18. MOL., C 67; 1775: Fasc. 22. No 48–50. – 19. idem 1775; Fasc. 22. No 53. – 20. SOTE, Album Chyrorgorum et Pharmacopaeorum. – 21. = 13.

E. Sági: *The late pharmacy of the Order of Jesuits at Trencsén (Trenčín, Slovakia)*